

Володимир МАРТИНЮК

І ТІ ААЕР ААІ І В АÇÀ^a І ТІ АІ ÈÈÀÓ
 Ô²ÑÈÀÈÛÌ ÈÕ ÒÀ İ AÈÐİ AÈİ İ İ İ ²×İ ÈÕ İ İ ÈÀÇİ ÈÈ²À
 Ç İ ÅÕİ Ð ÇÀÅÅÇİ Å×Åİ İ В Ô²ÑÈÀÈÛÌ İ - ÅÅÇİ ÅÈÈ ÅÅÐÆÅÅÈ

Обґрунтовано виділення фіскальної безпеки держави як однієї з важливих складових фінансової безпеки держави. Узагальнено недоліки та проблеми щодо використання «Кривої Лаффера» та запропоновано замість неї визначати граничні значення бюджетних доходів (податкового навантаження) і видатків зведеного бюджету через статистичну залежність темпів приросту реального ВВП від дефлятора ВВП. Визначено кількісний взаємозв'язок між фіскальними та макроекономічними показниками.

Proved allocation of fiscal security of the state as one of the important components of financial security. Generalized deficiencies and problems in the use of «Laffer theory» and proposed instead to define the limit values of budget revenues (tax burden) and the consolidated budget by statistical dependence of the growth rate of real GDP by the GDP deflator. The quantitative relationship between fiscal and macroeconomic indicators.

Досягнення стійкості фіскальної сфери в умовах посткризового періоду є мірилом та критерієм стану держави, а також рівня життя її населення, а забезпечення фіскальної безпеки держави (ФБД) вважається одним із ключових завдань при реалізації її стратегічних пріоритетів. Дослідження ФБД ґрунтується на вивченні теоретичних аспектів та методологічних засад національної безпеки як системи, що має ряд структурних складових, вимагає пошуку властивих лише їй особливостей, які впливатимуть з дослідження діалектичного взаємозв'язку між поняттями безпеки та фіскальної політики, й розробки відповідного категоріального апарату. Виділення ФБД як окремого об'єкта наукового вивчення дасть змогу дослідити її сутність, індикатори, механізм забезпечення, методи оцінки, проаналізувати стан в умовах сьогодення.

Основною метою фіскального регулювання є проведення виваженої податкової, фінансово-бюджетної політики, спрямованої на економічне зростання, оскільки реальне зростання економіки – єдине надійне джерело поліпшення добробуту населення. У зв'язку з цим визначення взаємозв'язку між фіскальними та макроекономічними показниками є актуальним науковим завданням.

Серед вітчизняних та зарубіжних науковців, які досліджували проблеми моніторингу та забезпечення економічної безпеки держави та її окремих складових, слід відзначити праці О. І. Барановського, І. Ф. Бінька, З. С. Варналія, Н. І. Воропая, В. М. Гейця, А. І. Даниленка, Я. А. Жаліла, Б. Є. Кваснюка, Т. Т. Ковальчука, О. А. Кукліна, А. Л. Мизіна, А. І. Мокія, В. І. Мунтіяна, І. В. Недіна, О. Ф. Новикової, В. К. Сенчагова, А. І. Сухорукова, О. І. Татаркіна, В. О. Точиліна, В. Т. Шлемка.

Узагальнення аналізу відомих публікацій про вплив фіскальної політики (податкового навантаження, доходів та видатків зведеного бюджету, дефіциту бюджету та ін.) на інфляцію й економічне зростання дає підстави зазначити, що в жодних дослідженнях немає відповіді на дуже злободенне питання: яким уявляється кількісний взаємозв'язок фіскальних та макроекономічних показників, спрямованість фіскальної політики на економічне зростання, а також на інфляцію; який розмір бюджетного дефіциту слід вважати припустимим у конкретних умовах.

Метою статті є визначення кількісного взаємозв'язку фіскальних та макроекономічних показників, їх впливу на економічне зростання й інфляцію на конкретній стадії економічного розвитку України, а також переліку та відповідних оптимальних та порогових значень індикаторів ФБД.

ФБД є однією із важливих складових фінансової безпеки держави, яку прийнято розглядати у вузькому та широкому розуміннях. У широкому – фіскальна безпека держави визначається ефективністю фіскальної політики, яка покликана здійснювати регулювання державних видатків і податкових надходжень для забезпечення повної зайнятості, стабільності цін та економічного зростання, а також характеризується здатністю держави впливати на економічну кон'юнктуру шляхом зміни системи оподаткування і державних витрат. У вузькому розумінні фіскальна безпека держави – це забезпечення держави необхідним обсягом податкових надходжень, за допомогою реалізації ефективної податкової політики.

Сьогодні науковцями зроблено лише перші напрацювання у дослідженні фінансової безпеки держави та її складових, що формують фіскальну безпеку. Так, О. Барановський визначає бюджетну безпеку як стан забезпечення платоспроможності (рівень бюджетного потенціалу) держави щодо виконання нею своїх функцій з урахуванням балансу доходів і видатків державного та місцевого бюджетів і доцільності, законності й ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях [1, с. 206]. А. Сухоруков зазначає, що бюджетна безпека – це спроможність бюджетної системи забезпечити фінансову самостійність держави та ефективно використання нею бюджетних коштів у процесі виконання функцій соціального захисту, державного управління і міжнародної діяльності, фінансування науки, освіти, культури і охорони здоров'я, забезпечення національної безпеки і оборони, реалізації інвестиційної та екологічної політики [2, с. 15].

Згідно із Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, бюджетна безпека розглядається як стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів [3, с. 1].

З вищенаведених визначень, що відображають сутнісні аспекти бюджетної безпеки, впливає чітка взаємозалежність між видатковою частиною бюджету держави та дохідною. На наш погляд, питання формування державних ресурсів та їх використання потребують детальнішого наукового обґрунтування, оскільки варто звертати увагу на усі джерела формування надходжень бюджету та напрямки їх витрачання.

Як відомо, доходи бюджету формуються за рахунок податкових, неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом та трансфертів, що чітко передбачено Бюджетним кодексом України [4]. Виходячи з таких міркувань, на наш погляд, виділяти окремо податкову безпеку у складі ФБД вважаємо недоречним, оскільки вона охоплює питання забезпечення держави оптимально бажаним обсягом бюджетних коштів лише за рахунок податків, зборів, обов'язкових платежів й пропускає інші можливі джерела наповнення бюджету. Окрім вищеперелічених доходів, фінансова база бюджету може формуватися за рахунок повернення кредитів до бюджету, коштів від державних (місцевих) запозичень, коштів від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження в результаті продажу/пред'явлення цінних паперів. Тому вважаємо, що безпека бюджетних надходжень, яка відповідає за формування матеріальної основи бюджету, є важливим структурним елементом ФБД.

Безпека державних витрат, відповідно, відображає усі можливі видатки бюджету, які спрямовані на реалізацію заходів і програм, що передбачені законодавством, та надання кредитів з бюджету, погашення основної суми державного боргу, придбання цінних паперів і розміщення коштів на депозитах. З огляду на те, що окремим джерелом формування фінансових ресурсів держави є запозичення та окремим напрямком використання бюджетних коштів є погашення боргових зобов'язань, прослідковується тісний взаємозв'язок між борговою безпекою та ФБД. Ще однією структурною складовою ФБД є безпека міжбюджетних відносин, яка породжена існуванням взаємозв'язку між складовими бюджетної системи.

Отже, ФБД розглядається як здатність суб'єкта приймати управлінські рішення у рамках реалізації стратегії захисту національних економічних інтересів у фінансовій сфері, протидіяти загрозам та забезпечити регулювання доходів і видатків таким чином, щоб досягти стабільного економічного зростання; стан функціонування фіскальної сфери, який характеризується прийнятним обсягом бюджетних надходжень, за рахунок яких держава здатна повністю реалізувати свої функціональні обов'язки, забезпечуючи при цьому власну фінансову самостійність та соціально-економічну стабільність.

Оскільки за основу формування Зведеного бюджету України береться розрахунок річного обсягу ВВП, то від нього залежатиме розмір бюджетного фонду. Тому завданням учасників бюджетного

процесу є визначення необхідного рівня зростання ВВП та відповідно дохідної частини бюджету, оскільки при заниженому значенні цього показника відбудеться недофінансування галузей економіки і виникне відсутність достатньої кількості готівки для здійснення розрахунків, а при завищеному рівні відбудеться збільшення грошово-кредитної емісії, що призведе до тенденцій зростання інфляційних процесів та рівня видатків (за умови збільшення споживання, а не інвестицій), які у майбутньому не зможуть бути забезпеченими. Отже, основною проблемою, яку необхідно вирішувати і яка може чинити безпосередній вплив на рівень ФБД у процесі формування та виконання бюджету, є чітке визначення умов економічного зростання через забезпечення ефективної фіскальної політики, від яких залежить обсяг ВВП та інших важливих макропоказників економічного та соціального розвитку України з урахуванням сучасних реалій економіки.

Наповнення бюджету значною мірою залежить від розміру податкових ставок, що знайшло пояснення у т. з. кривій Лаффера». Підвищення податкової ставки завжди призводить до зростання надходжень до бюджету лише в короткостроковому, але не в довгостроковому періоді. Водночас як її зниження веде до більш значного зменшення податкових доходів саме в короткостроковому періоді, і меншому – в довгостроковому. При цьому оптимальна ставка для довгострокового періоду менше, ніж у короткостроковому періоді. Внаслідок цього в уряді виникає певна управлінська дилема: зниження ставок призведе до того, що в короткостроковому періоді податкові надходження зменшаться, а в довгостроковому (але, можливо, вже при іншому уряді) зростуть, що є політично недоцільним.

Проведений на основі праць [5–12] аналіз різних варіантів графічної інтерпретації кривої Лаффера дає змогу зробити висновок про те, що на даний час у науковій літературі її вихідний, класичний вид зазнає значної корекції, що допускає наявність кількох точок перетину або відсутності їх, можливість значної асиметрії кривої в обидва боки, розмаїтість граничних умов. Внаслідок цього при використанні як інструмента аналізу кривої Лаффера потрібне попереднє уточнення можливості її застосування до кожного конкретного випадку.

Зауважимо, що податкові ставки є лише одним із численних чинників, що впливають на податкове навантаження, тому робити висновки за її оптимальності або недостатності на підставі одного чинника щонайменше некоректно. І чим більше укрупнений показник податкового навантаження ми будемо використовувати при побудові кривої Лаффера, тим більше виникає додаткових чинників, що впливають на її рівень, і тим більше буде похибок у висновках про її зниження чи підвищення. Тому на практиці побудувати криву Лаффера і визначити на основі неї оптимальний рівень податкового навантаження для тієї чи іншої країни в кожний конкретний момент часу є складним науковим завданням. У зв'язку з цим замість кривої Лаффера пропонується визначати граничні значення доходів (податкового навантаження) і видатків зведеного бюджету через опосередкований аналог кривої Лаффера – статистичну залежність темпів приросту реального ВВП від дефлятора ВВП.

На рис. 1. представлено статистичну залежність темпів приросту реального ВВП від дефлятора ВВП, побудовану на основі даних Державної служби статистики України за період 2000–2013 рр. З рисунка видно, що середня залежність темпів приросту реального ВВП від дефлятора ВВП має вигляд «дзвіноподібної» кривої, а фактична залежність має декілька екстремумів та асиметричний зсув у ліву частину графіка.

Вважаючи, що відтворювальні процеси в економіці настають при темпах економічного зростання вище 6%, можемо вважати оптимальним значенням дефлятора ВВП, при якому спостерігатимуться найбільш позитивні темпи економічного зростання на рівні 9–23%. Математичне очікування найбільш прийняттого рівня дефлятора ВВП – 16%. Тобто, оптимальні значення доходів та видатків зведеного бюджету мають відповідати значенням дефлятора ВВП 9 та 16%, а порогові значення – таким значенням доходів та видатків зведеного бюджету, при яких темпи економічного зростання дорівнюють нулю, а дефлятор ВВП – одиниці. Спробуємо відобразити це за допомогою макроекономічної моделі.

Як базову модель прогнозування та діагностики стану соціально-економічного розвитку України використаємо модель загальної економічної рівноваги (ЗЕР) АЛЪФА [14, с. 89–99], що ґрунтується на системному підході з використанням передових ідей неокейнсіанської, неокласичної та монетаристської теорій і включає три підсистеми:

- «модель функції сукупного попиту», що складається з моделей ринку товарів та послуг, ринку грошей і валютного ринку;
- «модель функції сукупної пропозиції», що включає моделі виробництва у вигляді виробничої функції та ринку праці;

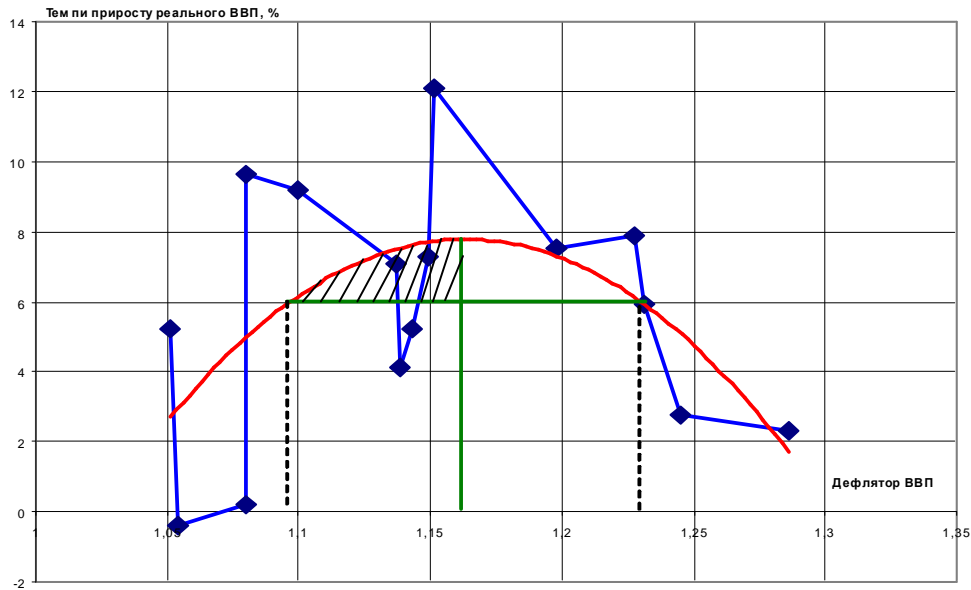

Рис. 1. Статистична залежність темпів приросту реального ВВП від дефлятора

• «модель загальної економічної рівноваги», що визначає взаємодію функцій сукупного попиту і сукупної пропозиції для ендогенного розрахунку реального валового регіонального продукту (ВРП) та дефлятора ВВП. Ця модель є моделлю керованого економічного зростання, тобто визначає умови досягнення бажаних темпів економічного зростання.

Функція сукупного попиту $Q_t^D(P_t)$ (залежність номінального ВВП від зміни загального рівня цін P визначається шляхом спільного рішення системи рівнянь моделі ринку товарів і послуг та моделі ринку грошей при заданому обмінному курсі при різних значеннях P :

$$\begin{cases} Q_t^D = F[C_t(Y_t^V, Y_{t-1}^V, T), G_t, E_t(e_t), Z_t(Q_t^D, e_t), I_t(i_t)] & \text{— рівняння лінії IS;} \\ Q_t^D = F[M_t, P_t, i_t] & \text{— рівняння лінії LM;} \end{cases} \quad (1)$$

$Q_t^D = Q_t^D(P_t)$ — IS — LM модель,

де C_t — споживання домогосподарств; Y_t^V — дохід домогосподарств; Y_{t-1}^V — дохід домогосподарств попереднього періоду; T — податки (доходи зведеного бюджету); G_t — видатки зведеного бюджету (розподіляються у моделі на державне споживання C_g та державні інвестиції I_g); E_t — експорт товарів і послуг; e_t — обмінний курс гривня/долар США; Z_t — імпорт товарів і послуг; I_t — інвестиції; i_t — ставка рефінансування НБУ; M_t — пропозиція грошей (грошовий агрегат $M2$ чи $M3$); P_t — дефлятор ВВП.

Функція сукупної пропозиції $Q_t^S(P_t)$ (залежність реального ВВП від зміни дефлятора ВВП) визначається шляхом спільного рішення системи рівнянь моделі ринку праці та моделі виробництва у вигляді виробничої функції при варіюванні P :

$$\begin{cases} V_t = e^{\gamma t} L_t^{a_t} K_{Z_t}^{1-a_t} = e^{\gamma t} [\xi_t N_t^D(P_t) \frac{W_t}{P_t} k_{sn}]^{a_t} [\vartheta_t(I_t) K_t(K_{t-1}, I_{t-1}, A_{t-1}, P_{t-1})]^{1-a_t}, \\ Q_t^S = \sigma_t V_t(P). \end{cases} \quad (2)$$

де V_t — випуск продукції; P_t — дефлятор ВВП; $e^{\gamma t}$ — науково-технологічний прогрес (НТП); i — темп НТП; L — затрати праці; K_Z — затрати завантаженого капіталу; a — коефіцієнт еластичності; s_t — статистичний коефіцієнт зайнятості: частка найманих працівників плюс інша категорія зайнятих, приведених до еквіваленту найманих працівників у загальній чисельності зайнятих в економіці; N^D — оптимальний попит на працю; W — середньорічна номінальна заробітна плата найманих працівників; k_{sn} — коефіцієнт соціальних нарахувань на заробітну плату; ϑ — коефіцієнт завантаження капіталу; I_t — інвестиції; K_t — переоцінена на дефлятор ВВП вартість капіталу; A_{t-1} — споживання основного капіталу в попередньому періоді; Γ — частка ВВП у випуску (коефіцієнт технології виробництва).

Оскільки ані сукупний попит, ані сукупна пропозиція окремо не визначають рівноваги в економіці, тому що обчислюються при заданому рівні цін, загальна рівновага в економіці може бути знайдена тільки у взаємодії всіх економічних суб'єктів на всіх агрегованих ринках. В аналітичному вигляді загальна економічна рівновага записується у формі трансцендентного рівняння, рішенням якого є дефлятор ВВП (P) і реальний ВВП:

$$Q^D(P, \vec{V}^D) / P - Q^S(P, \vec{V}^S) = 0. \quad (3)$$

Вектори \vec{V}^D і \vec{V}^S є векторами макроекономічних рішень, які визначають вектор \vec{Y} змінних стану економіки. Слід зазначити, що поняття рівноваги в економіці є специфічним. Під впливом зовнішніх або внутрішніх чинників економічна система постійно змінює свій стан рівноваги. При цьому, на відміну від технічних систем, економічна система не повертається до попереднього стану рівноваги під впливом збурень, а переходить у новий стан рівноваги з новими якісними характеристиками – кращими або гіршими. Тим часом рівновага (відповідність сукупного попиту сукупній пропозиції) існує в кожний період часу через рівень цін – тобто рівновага є динамічною через зміну загального рівня цін.

Саме така побудова моделі, де економічне зростання та інфляція (дефлятор ВВП) є ендегенними параметрами, забезпечує широту функціональних можливостей, тобто емерджентні властивості моделі при оцінці стану і прогнозуванні соціально-економічного розвитку країни, регіонів і основних видів економічної діяльності, що дає змогу дослідити вплив макроекономічної політики на економічне зростання та інфляцію.

З використанням моделі ЗЕР АЛЬФА [12, 16] проведено дослідження чутливості основних макропоказників для України у 2014 р. до зміни фіскальних параметрів: доходів та видатків зведеного бюджету. Мультиплікатор $\bar{U}_P(\vec{V})$, або коефіцієнт чутливості (наприклад, інфляції до зміни інструментів сукупного попиту), визначається як

$$\bar{U}_P(\vec{V}) = \lim_{\Delta \vec{V} \rightarrow 0} \frac{P(\vec{V}_0 + \Delta \vec{V}) - P(\vec{V}_0)}{\Delta \vec{V}} = \frac{\partial P(\vec{V}_0)}{\partial \vec{V}} \approx \frac{\Delta P(\vec{V}_0)}{\Delta \vec{V}}, \quad (4)$$

що є мірою впливу відхилення $\Delta \vec{V}$ на рішення P . Щодо систем, які перебувають у сталому режимі (статика, порівняльна статика), вектор $\bar{U}_P(\vec{V})$ залишається постійним; щодо систем у перехідному режимі, вектор $\bar{U}_P(\vec{V})$ є функцією часу. Оскільки рівняння, котрі описують макроекономічну взаємодію, допускають диференціювання за змінюваними параметрами, додаткове збільшення вихідного параметра P можна представити розкладанням у ряд Тейлора за ступенем зростання. Враховуючи лише лінійні члени розкладання, одержимо сумарне збільшення вихідного параметра та його нове значення:

$$P = P_0 + \sum_i^N U_P^X \Delta X_i, \quad (5)$$

де P_0 – розрахункове значення вихідного параметра у вихідному стані (базовий режим); U_P^X – коефіцієнт чутливості параметра P до зміни параметра X ; ΔX_i – зміна (+ чи –) параметра X ; $X \in \{\vec{V}^D, \vec{V}^S\}$; N – чисельність змінювальних параметрів.

Рівняння (5) означає адитивність (незалежність) впливу кожного окремого параметра на величину вихідної змінної. Інакше кажучи, передбачається, що відхилення параметрів від їхніх заданих значень наявні в лінійній області, яка знаходиться всередині нелінійної системи. Змінюючи послідовно керовані параметри, можна визначити їхній адитивний вплив на вихідні макропоказники, що є найважливішим чинником для цілей управління економікою. Отже, обчислення мультиплікаторів є, по суті, дослідженням чутливості макроекономічної системи, оскільки вектори $\bar{U}_i(\vec{V}^D)$ характеризують чутливість положень точки макроекономічної рівноваги до зміни параметрів системи. Розраховані коефіцієнти чутливості наведено у табл. 1.

Наведені коефіцієнти чутливості основних важелів фіскальної політики характеризують їх кількісний вплив на макроекономічні показники і визначають таке:

- *Доходи зведеного бюджету.* Збільшення доходів зведеного бюджету на 1,0 млрд. грн. (збільшення податків) зменшує номінальний ВВП на 2,79 млрд. грн., приріст реального ВВП – на 0,05 в. п., дефлятор ВВП – на 0,135 в. п. Навпаки, зменшення доходів зведеного бюджету збільшує номінальний ВВП на 3,0 млрд. грн., реальний ВВП – на 0,05 в. п., дефлятор ВВП – на 0,139 в. п. Збільшення доходів державного бюджету через збільшення податків зменшує наявний дохід домогосподарств та при звичному споживанні зменшує заощадження, і як наслідок зменшує інвестиції, що призводить до зменшення сукупного попиту.

• *Видатки зведеного бюджету.* Збільшення видатків зведеного бюджету, що спрямовані на споживання, на 1,0 млрд. грн. збільшують номінальний ВВП на 3,96 млрд. грн., приріст реального ВВП – на 0,068 в. п., дефлятор ВВП – на 0,19 в. п. Якщо збільшення видатків зведеного бюджету буде спрямовано на інвестиції, номінальний ВВП збільшується на 3,96 млрд. грн., реальний ВВП – на 0,112 в. п., дефлятор ВВП – на 0,145 в. п. Навпаки, зменшення видатків зведеного бюджету зменшує номінальний ВВП на 3,53 млрд. грн., приріст реального ВВП – на 0,063 в. п., дефлятора ВВП – на 0,169 в. п., що свідчить про нелінійність економічних процесів.

Таблиця 1

Коефіцієнти чутливості основних макроекономічних показників до зміни фіскальних параметрів у 2014 р.

Екзогенні макропоказники, млрд. грн.	Ендогенні макропоказники		
	Номінальний ВВП	Реальний ВВП	Дефлятор ВВП
Збільшення доходів зведеного бюджету	-2,79	-0,05	-0,135
Зменшення доходів зведеного бюджету	3,0	0,05	0,139
Збільшення видатків зведеного бюджету (на споживання)	3,96	0,068	0,19
Збільшення видатків зведеного бюджету (на інвестиції)	3,96	0,112	0,145
Зменшення видатків зведеного бюджету	-3,53	-0,063	-0,169

Як свідчать розрахунки (табл. 1), мультиплікатор державних видатків переважає мультиплікатор державних доходів для стимулювання економічного зростання, тому дефіцитний бюджет більшою мірою стимулює економічне зростання. При цьому, якщо збільшення видатків зведеного бюджету спрямовано на збільшення інвестицій, а не на споживання, темпи приросту реального ВВП збільшуються в 1,6 разу, завдяки тому, що приріст інфляції (дефлятора ВВП) уповільнюється в 1,36 разу.

Коефіцієнти чутливості економічного зростання до збільшення (зменшення) факторів регулювання змінюються в часі та залежать від поточної ситуації соціально-економічного розвитку. Тому їх потрібно перераховувати кожний рік. Графічний вигляд взаємозалежності фіскальних та макроекономічних показників як результат взаємодії функцій сукупного попиту та сукупної пропозиції у макроекономічній моделі «Альфа» наведено на рис. 2.

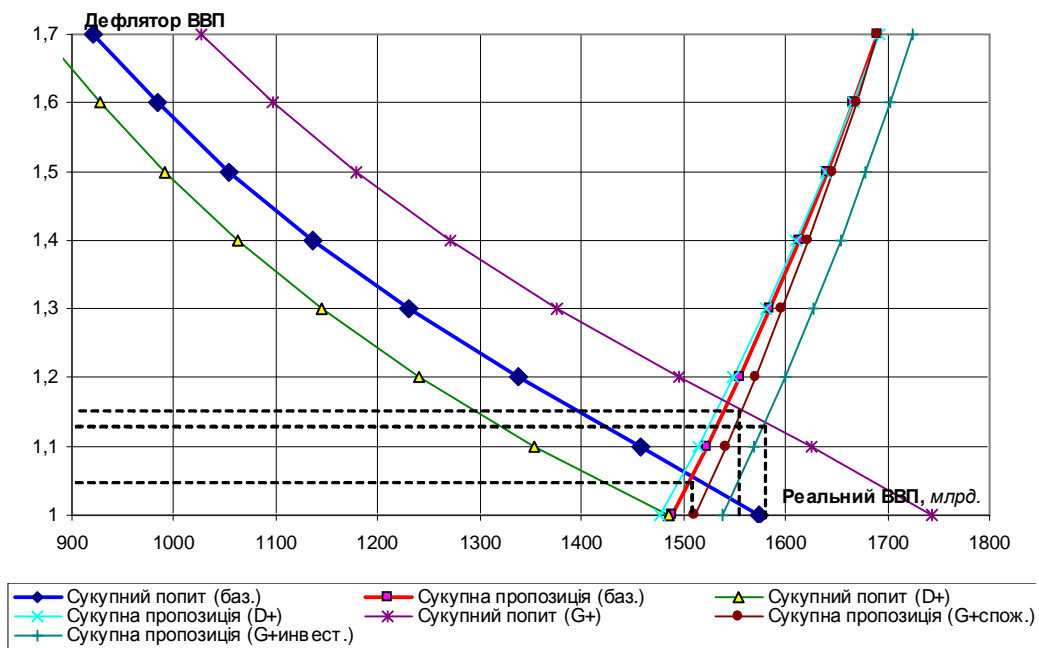

Рис. 2. Графічний вигляд взаємозалежності фіскальних та макроекономічних показників у 2014 р.

Збільшення податкового навантаження (доходів зведеного бюджету – D) зміщує вліво криву сукупного попиту та сукупної пропозиції, зменшуючи темпи економічного зростання та дефлятора ВВП. За допомогою моделювання визначено граничне збільшення доходів зведеного бюджету, за яким темпи економічного зростання дорівнюють нулю (рис. 3а), що обумовлює граничний рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет для України – 36,5%. Перевищення цієї межі буде створювати несприятливі тенденції в економіці країни (від’ємні темпи зростання ВВП та зростання тіншової економіки). Другий граничний рівень цього показника за умови зменшення дохідної частини зведеного бюджету та не перевищення дефлятора ВВП за межу 16% дорівнює 25%.

Збільшення видатків зведеного бюджету зміщує вправо криві сукупного попиту та сукупної пропозиції, збільшуючи дефлятор ВВП та темпи економічного зростання з різною чутливістю залежно від спрямування цього збільшення – на споживання або інвестиції. Тобто збільшення видатків зведеного бюджету збільшує як цінову, так і загальну економічну динаміку, зміцнюючи і розширюючи внутрішній ринок через стимулювання попиту та інвестицій.

За допомогою моделювання визначено граничне збільшення видатків зведеного бюджету, за яким дефлятор ВВП не перевищує значення 16% (рис. 3б), що зумовлює граничний рівень дефіциту зведеного бюджету до ВВП – 5,5%. Інше граничне значення дефіциту зведеного бюджету дорівнює 1,0%, за якого темпи зростання ВВП та дефлятора дорівнюють нулю.

Існуючий взаємозв’язок фіскальних та макроекономічних показників зумовлює кількісні значення індикаторів, що характеризують ФБД.

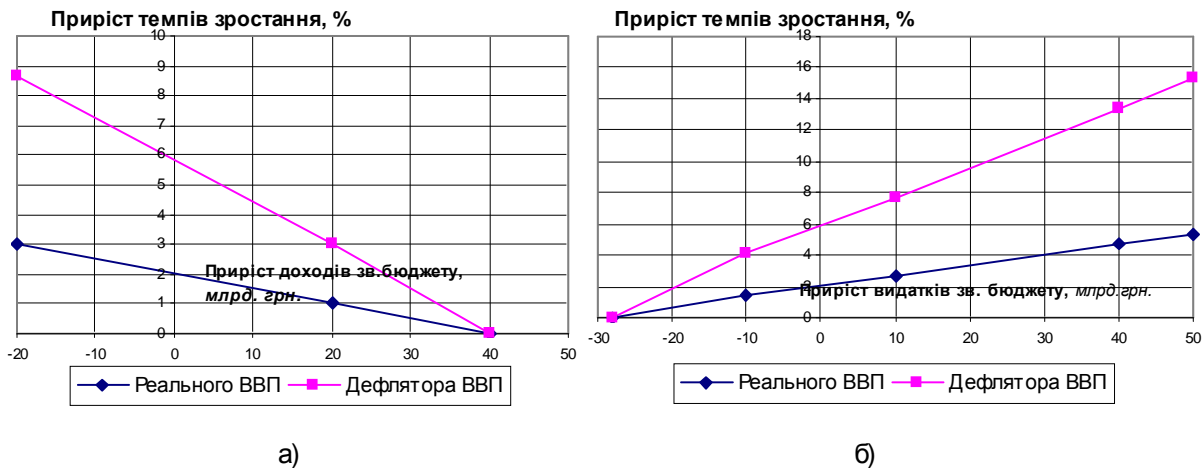

Рис. 3. Кількісний взаємозв’язок фіскальних та макроекономічних показників

Отже, підсумовуючи теоретичний доробок щодо концепції ФБД, варто зауважити, що рівень забезпечення об’єкта дослідження значною мірою залежить від існування чималої кількості чинників та реальних чи потенційних загроз, які справляють позитивний або деструктивний вплив і відображаються на фактичних значеннях індикаторів.

У процесі дослідження визначено таке:

1. ФБД є важливою складовою фінансової безпеки держави, оскільки виступає своєрідним мірилом її економічної могутності, фінансової незалежності та соціально-економічного розвитку через призму дослідження наповненості бюджету фінансовими ресурсами та можливістю виконувати функціональні обов’язки. Визначено структуру ФБД, яка формується за рахунок безпеки державних надходжень, безпеки державних видатків та безпеки міжбюджетних відносин.

2. Узагальнено недоліки та проблеми щодо використання «Кривої Лаффера», які унеможливають її використання на практиці для тієї чи іншої країни в кожний конкретний момент часу.

3. У зв’язку з цим замість кривої Лаффера пропонується визначати граничні значення доходів (податкового навантаження) і видатків зведеного бюджету через опосередкований аналог кривої Лаффера – статистичну залежність темпів приросту реального ВВП від дефлятора ВВП в Україні за період 2000–2013 рр., яка дає змогу визначати оптимальні значення доходів та видатків зведеного бюджету та максимальні темпи економічного зростання, що відповідають значенням дефлятора ВВП

9 та 16%, а порогові значення – таким значення доходів та видатків зведеного бюджету, при яких темпи економічного зростання дорівнюють нулю, а дефлятор ВВП – одиниці.

4. Визначено кількісний взаємозв'язок між фіскальними та макроекономічними показниками, який дає змогу зробити вибір між припустимою інфляцією, податковим навантаженням та економічним зростанням відповідно до заданих пріоритетів.

Перспективою подальших наукових досліджень у цьому напрямі є обґрунтування системи індикаторів ФБД та встановлення порогових значень для них.

Література

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : моногр. / О. І. Барановський. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
2. Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України : моногр. / А. І. Сухоруков. – К. : НІПМБ, 2005. – 140 с.
3. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затв. наказом Міністерства економіки України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.
4. Бюджетний Кодекс України від 21 червня 2001 року № 2542-III // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 131. – 25 лип. (зі змінами № 2478-VI (2478-17) від 09.07.2010 р.).
5. Реформування податків в Україні: непочате поле роботи [Електронний ресурс] / Ю. Сколотяний, В. Пасочник // Дзеркало тижня. – 2010. – № 15 (795). – Режим доступу : <http://www.dt.ua/2000/2040/69186/>.
6. Любіч О. О. Теоретичні основи прийняття фінансових рішень на макрорівні / О. О. Любіч. – К. : НДФІ, 2004. – 348 с.
7. Чугунов І. Я. Економічна сутність бюджетної системи як інструменту регулювання економічного розвитку / І. Я. Чугунок // Ринкова трансформація економіки України: проблеми регулювання : моногр. / за ред. В. Ф. Беседіна, А. С. Музиченка. – К. : НДЕІ – 2005. – 551 с.
8. Букач Б. А. Обоснование и анализ различных вариантов графической интерпретации кривой Лаффера / Б. А. Букач // Вісник СевНТУ. – Вип. 130/2012. – Севастополь, 2012. – С. 30–38. – (Серія «Економіка і фінанси»).
9. Балацкий Е. В. О природе несостоятельности российской фискальной системы / Е. В. Балацкий // Общество и экономика. – 2004. – № 11–12. – С. 127–136.
10. Папава В. Г. Лафферов эффект с последствием / В. Г. Папава // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 7. – С. 34–39.
11. Букач Б. А. Анализ основных допущений кривой Лаффера / Б. А. Букач // Вестник СевНТУ. – 2011. – № 116. – С. 17–24. – (Серія «Економіка і фінанси»).
12. Понятие и сущность кривой Лаффера. Основные проблемы кривой Лаффера. Положительный опыт применения теории Лаффера [Електронний ресурс] / МАУП. – 2011. – 26 юл. – Режим доступу : taxmap.org.ua/news.php?id=98.
13. Харазішвілі Ю. М. Можливості легалізації заробітної плати в Україні: перерозподіл соціальної відповідальності / Ю. М. Харазішвілі, О. П. Коваль, І. М. Новак // Демографія та соціальна економіка. – 2013. – № 2 (20). – С. 191–200.
14. Харазішвілі Ю. М. Теоретичні основи системного моделювання соціально-економічного розвитку України : моногр. / Ю. М. Харазішвілі. – К. : ПоліграфКонсалтинг, 2007. – 324 с.
15. Сухоруков А. І. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України : моногр. / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі. – К. : НІСД, 2012. – 366 с.
16. Харазішвілі Ю. М. Щодо вдосконалення методології інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки України : аналіт. запис. / Ю. М. Харазішвілі, А. І. Сухоруков, Т. П. Крупельницька. – К. : НІСД, 2013. – 11 с.
17. Баранецька О. Аналіз показників фіскальної сфери / Ольга Баранецька // Наукові записки. – Острог. – 2011. – № 17. – С. 4–16. – (Серія «Економіка»).